

JAN BURIAN

**Co jsem nezapomněl
aneb** z deníku potulného písničkáře II.

galén

JAN BURIAN

**Co jsem nezapomněl
aneb
Z deníku potulného
písničkáře II.**

JAN BURIAN

Co jsem nezapomněl

aneb

**Z deníku potulného
písničkáře II.**

Upozornění

Všechna práva vyhrazena.

Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele.

Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Galén

Na Popelce 3144/10a, 150 00 Praha 5

www.galen.cz

© Galén, 2022

Vydáno s podporou Ministerstva kultury ČR

Všechna práva vyhrazena.

Tato publikace ani žádná její část nesmí být reprodukovány, uchovávány v rešeršním systému nebo přenášeny jakýmkoli způsobem (včetně mechanického, elektronického, fotografického či jiného záznamu) bez předchozího souhlasu nakladatelství.

Nakladatel i autor vynaložili velké úsilí, aby zjistili majitele autorských práv dokumentárních fotografií. Omlouváme se za případné neúmyslné vynechání jména autorů, prosíme je, aby kontaktovali nakladatelství, a s radostí je uveřejníme v dalším vydání.

© Jan Burian, 2022

Cover photo © Karel Cudlín/400 ASA, 2022

Photos © Antonín Daňhel, Jan Havel, Blanka Kylbergerová, Ivan Prokop, Hana Rysová, Petr Šolar, archivy nakladatelství Galén a Jana Buriana, 2022

Typography © Luboš Drtina, 2022

© Galén, 2022

ISBN 978-80-7492-605-1 (PDF)

ISBN 978-80-7492-606-8 (PDF pro čtečky)

Jak zestárnout?

Stačí jen začít svůj život balit do papíru

Jak zestárnout?

Pomalu narovnávat pomačkané stránky

Povýšit na princip náhodné dobré skutky

Opomenout nezajímavé hříchy

Vylehčit pády...

Jak zestárnout?

Stačí jen nakonec umřít

A zanechat po sobě mrazák

Plný otázek uschovaných na někdy jindy...

(Jan Burian: *Jak zestárnout*)

5

**Konec století
(1991–2000)**

Na rozdíl od dřívějšíka diváci dnes nechodí na politiku, ale především na kulturu. Je jich méně a jsou náročnější. Je mnohem těžší uspět, ale zase mám z práce větší radost. Dřív stačilo přijít před narvaný sál, říct dobrý večer a už si to všichni nějak vykládali, teď je to jen normální pozdrav.

(rozhovor s Janem Lacinou, Reflex, 22. 6. 1992)

Kdo netočil v Ostravě, neprošel ohněm (1991–1992)

Od počátku roku 1990 mě ostravský televizní dramaturg Aleš Jurda bombardoval přívětivými dopisy a lákal mě ke spolupráci. Když jsme nakonec byli pochváleni za natočený písňový medailon *Zbavte se strachu, váš umělec je s vámi*, napsal mi: Můžete si dělat jednou měsíčně u nás v televizi čtyřicet minut, co chcete.

Taková nabídka se nedala odmítnout.

Co vlastně chci? Mít v sobotu večer vlastní program v nejvýhodnějším televizním čase na nejsledovanějších kanálech? Ale já přece už vím, jak to chodí v showbusinessu – musel bych se usmívat na lidi, na které si mi smát nechce, všichni by byli krásnější a lépe oblečení než já, což by mi samozřejmě vadilo, a říkali a dělali by věci, za které bych se pak styděl. Do písniček by mi obchodníci nenápadně vpašovali reklamy a občas bych se třeba i já sám musel podívat do kamery a říct, že koupě nového pracího prášku XY je pro vás, vážení diváci, úžasnou životní šancí.

Druhou, podstatně snesitelnější možností by bylo, že bych se stal drsným detektivem a zuřivým reportérem. Brodil bych se bahnem společnosti a odhaloval zlořády světa. Lidé, kteří potřebují pomoc,

by mi telefonovali domů i v noci, ale já bych si mezitím chytře změnil číslo. Pokud bych si zachoval trochu charakteru, snažil bych se pro ně něco dělat. Ventiloval bych jejich utrpení na obrazovce, což by některé diváky děsilo, jiné bavilo. Sem tam bych někomu opravdu pomohl, občas bych někomu z nedostatku informací ublížil a někdy, pakliže bych morálně i profesionálně úplně selhal, bych se stal Šmuclerem...

Co mi v televizi vlastně nejvíc schází, jsou dobré zprávy.

(Jan Burian: *Zlaté časy televize*)

Rozhodl jsem se navrhnout Aleši Jurdovi, že budu dělat rozhovory s lidmi, jichž si vážím, nejsou na obrazovce denně, mají co říct a já se pokusím to z nich dostat. Kromě toho se občas zaspívá nebo vymyslí něco zábavného, aby to nebylo jen suché interview. Celé by to ale mělo vypadat uvolněně a přirozeně, abychom nepůsobili jako nějací trapní baviči, ale aby především vynikla krása a moudrost mých hostů. V Ostravě se ta myšlenka zalíbila, a tak jsme od listopadu 1991 začali natáčet. Pořad jsme nazvali v duchu mých někdejších koncertů *Posezení s Janem Burianem* a s režisérem Oskarem Reifem jsme pravidelně každý měsíc vyráželi do ostravského studia. Oskar, na němž se mi okamžitě zalíbil jeho suchý humor, brzy prohlásil: „Kdo netočil v Ostravě, neprošel ohněm!“

Toto heslo mělo samozřejmě vícero významů. Především je Ostrava skvělé město pro natáčení čehokoli. V té době, na počátku devadesátých let, tam stále hořely v noci ohně v komínech průmyslových závodů, vypouštěly se do vzduchu zplodiny, aby to obyvatelstvo přes den nevidělo. Oskar časem zatoužil natočit v tomto prostředí pořad z mých lyrických písniček.

„Praha je na tebe moc sladká,“ říkal, „ty tvoje písne o lásce by se měly filmovat tady v těch rozbořených zdech, v tomhle Bronxu.“

Občas jsme měli ale drsnější podmínky i při natáčení. Studio bylo vyzdobeno dekoracemi s jakýmisi africkými motivy, které byly sice pěkné, ale působily dost od věci, rozhovory se točily

najednou asi na šest kamer a stříhalo se v režii během záběru, což mně, nezkušenému televiznímu moderátorovi, na klidu nepřidalo. Zpočátku jsme opravdu prožívali souboje s televizní rutinou. Největší depresi měl Oskar, když mu stříhačka poté, co se v nějakém záběru netrefila přesně a on ho chtěl natočit znova, lakonicky řekla: „Na to sere pes!“ a navíc toho dne shodou okolností jeden mladý kameraman, který neudržel kameru, aby se netřásla, znechuceně prohlásil: „Nejsem žádný kompjútr!“

Cesta k domovu tenkrát probíhala za našich společných sarkastických poznámek ke všemu, co se kolem na silnici dělo: „Na to sere pes!“ a „Nejsem žádný kompjútr!“ A to se dá použít prakticky na všechno.

Musím ovšem konstatovat, že v Ostravě jsem za dva roky spolupráce potkal řadu výborných spolupracovníků a že těm méně zdatným jsem vzhledem k nedostatku vlastních zkušeností s televizní prací způsoboval občas horké chvíle zase já. To víte – ani já jsem nebyl žádný kompjútr! Řemeslo televizního hostitele jsem se v této době učil, snažil jsem se zachovat a rozvinout původní myšlenku chytrých intimních hovorů a občas jsem se při tom pletl i do věcí, do kterých mi toho moc nemělo být.

... Ještě Tě chci znovu poprosit o rozepsání posledního scénáře do přesvědčivějšího rozsahu a potom, Honzo, snaž se nemluvit produkci do jejich věcí, co se týče ostatních účinkujících (např. do honorářů). Kdyby ta produkce byla pozlacená, tak to nebude dělat dobrotu...

(Z dopisu Aleše Jurdy)

První reakce televizní kritiky byly po zásluze rozpačité:

Herce, autora, moderátora a kouzelníka Jaroslava Duška si do svého prvního zářijového televizního vysílání přivedl písničkář... Honza Burian. Kdyby šlo skutečně o duel, bylo by to k.o. v prvním

kole, Dušek ve spolupráci s jazzovým hudebníkem Alanem Vitoušem předvedl tradičně bezchybný uvolněný výkon, kterému televizní realizační tým chvílemi jen bezmocně přihlížel. Jan Burian na závěr zahrál jeden ze svých posledních kousků a dokázal tak, ve kterém žánru je – přes všechnu mile neohrabanou bezprostřednost v mluveném projevu – přece jen ponejvíc doma. V každém případě šlo o velmi zdařilý, dobrý vstup do nové sezony...

(David Smoljak, Reflex, 21. 9. 1992)

Prvním hostem *Posezení* byla překladatelka Dana Hábová, půvabná a jiskřivá bytost, která okouznila některé diváky tak, že na ten pořad vzpomínali dlouhá léta. Za druhý díl *Posezení* obdržel můj host Přemysl Rut prestižní cenu pro televizní tvůrce Trilobita. Po něm přišel na řadu Milan Markovič, jehož temperament při klidném rozhovoru prakticky nešlo udržet. Zato jsem si zahrál divadlo ve scénce ze hry *Svatba*, při níž mi Milan v roli rozšafného muzikanta znemožnil sníst si svatební polévku. Několikrát jsem při tom vypadl z role a musel se rozesmát. Oskaru Reifovi se to podařilo umně překrýt stříhem... Břetislav Rychlík byl hostem čtvrtého pořadu a dodnes mám schovaný lístek, který nám napsal při odjezdu ze studia: „Oskare a Jene, nebuďte smutní!“ Nebyli jsme smutní, ale totálně vyčerpaní.

V Posezení s Břetou Rychlíkem vystupovali kromě něho také kolegové Maršálek a Čermoušek z HaDivadla a hornácká kapela Martina Hrbáče, neboť Rychlík strávil dětství na Hornácku a tamní folklor je jeho hudbou. Báli jsme se, aby vystoupení místní folklorní skupiny nepůsobilo tak, jak jsme byli z televize zvyklí – studeně, vyumělkovaně a nepravdivě –, a tak jsme se rozhodli, že jim neoblékáme žádné kroje, ale necháme muzikanty v kostýmech, na které jsou zvyklí z hospod. Většinou hrajou ve vatovaných kabátech, beranicích, ošoupaných venkovských kalhotách, v normálním všedním oděvu. Zkrátka žádné předstírání. Za tím účelem jsem také požádal produkci o zakoupení alkoholu, neboť ten k drsným hornáckým

podmínkám neodmyslitelně patří. Produkce na to ovšem neměla fondy, těžko by se to prý účtovalo, a tak jsem obstaral několik lahví na vlastní náklady a vytvořili jsme ve studiu vsutku bratrskou atmosféru. Natáčelo se dva dny, druhý den ráno přišel kapelník do šatny a ptal se, jak se nám to líbilo. Sám byl docela příjemně naladěný: „Bylo to dobré, ne? Jen je škoda, že jsme nenatočili toho Škrítka (pracovní název Skoumalovy a Šrutovy písně o skřítkovi – pozn. J.B.).“ Ale my jsme toho Škrítka natočili, dokonce pan kapelník tam tak trochu hrál. Jen si to moc nepamatoval, protože jsme to s tou alkoholovou autenticitou trošku přepískli...

(Jan Burian: *Zlaté časy televize*)

Jana Klusáková si na zpáteční cestě z natáčení začala tykat s režisérem Oskarem Reifem a začala tykat i mně, ale prohlásila, že já jí prý musím vykat. A tak to mezi námi, přestože jsme už léta přátelé, zůstalo dodnes.

Někdy se ovšem zapomínám. Ona se zapomněla jen jednou, a to když jsme se potkali na Národní třídě. Šla v šoku z nepříjemného úředního jednání a začala mi vykat. „Co mi vykáš?!“ obořil jsem se na ni.

Skvělý mim Ctibor Turba v té době už delší dobu kvůli svému zdraví nevystupoval, ale v rámci *Posezení* udělal výjimku. S Oskarem natočili několik absurdních scének s telefonní budkou. Nejprekvapivějším dílem z těch, které jsme v Ostravě natočili, byl bezesporu pořad s Jaroslavem Duškem, který přijel i s partnerem jazzmanem Alanem Vitoušem. Natočili nakonec místo jednoho pořadu dva, protože se jim zkrátka dařilo a Oskar odmítl během prvních čtyřiceti minut vypnout kamery. Vznikl tak záznam představení plný hurónských improvizací, v němž nebylo třeba stříhnout.

Vážená redakce,

promiňte, jestliže to patří do redakce pořadů pro mládež, nevím, ale vím, že pořad 7. 9. 1992 (19.45–20.25 ČTV) byl jedním slovem

hrůza. *Ptám se: Proč? A kdo tím co sleduje? Nebo to byly záběry z psychiatrické léčebny? Hlavně že se ta mládež v hledišti bavila. Všichni ale ne...*

(H. E., Plzeň, plná adresa uvedena)

Závěr prvního roku a pořady s fyzickým básníkem Petrem Vášou, dokumentaristou Janem Špátou a spisovatelem a divadelníkem Ivanem Vyskočilem byly pro mne opravdu nezapomenutelné. Začal jsem se cítit ve studiu dobře. S Petrem Vášou jsem si (za asistence Jana Jeřábka a Františka Jančeho) zazpíval písničku *Celkem to jde z Hodiny duchů*, Jan Špáta mě uhranul svou přemýšlivostí a vnitřní čistotou, s Ivanem Vyskočilem jsme dokonce společně zarecitovali báseň Emanuela Frynty *Červotoč*:

*Mluvil jsem tuhle s červotočem
jenže už vlastně nevím o čem
A vlastně ani nevím proč?
A byl to vůbec červotoč?*

Chátrající jednopatrová budova ostravského televizního studia stála uprostřed obrovského panelákového sídliště. To bylo neméně chátrající, takže našim hostům o poledních přestávkách nebylo moc co ukazovat. S výjimkou restaurace, která se jmenovala Vídeňská, ale jíž jsme říkali U Waltra podle výrazné osobnosti rakouského kuchaře. Vídeňská restaurace se absurdně nacházela v prvním patře ohavné budovy. Když jsme tam vodili za odměnu naše přátele, museli si zprvu myslit, že jsme se z natáčení pominuli na rozumu, ale to ještě netušili, co je čeká. Posadili jsme je za umakartový stolek, který netrpěl žádnými pokusy o zkrášlení, a objednali. Byl-li náš host masožrout, dostal řízek, na který do smrti nezapomene. Oskar Reif, který jich tam toho roku zlikvidoval na tučet, prohlašoval, že je to řízek jako sloní ucho, a nebyl daleko od pravdy. Obrovské porce masa a příloh ve stylu vídeňské pohostinnosti za dělnické ceny znamenaly mnohdy pro naše hosty největší zážitek z natáčení. Pan

doktor Vyskočil nad svým sloním uchem pronesl s širokým úsměvem památný kóan: „V životě má člověk jen dvě možnosti, buď šetřit, nebo utrácet!“

(Jan Burian: Zlaté časy televize)

Jan Burian popírá svou televizní existencí všechny možné teorie o neschopnosti zdravé sebeironie adaptovat se na naše televizní prostředí a neonemocnět při tom samoučelností a trapností. Nejde tu o intelektuálně a patos Jizev Jisker Jistot Jiřiny Jiráskové ani o klaunství Maněže Bolka Polívky. Jde o přirozenou syntézu obojího. Jan Burian nezastiňuje své kamarády v roli hostů ve studiu, nestylizuje se, nikoho zbytečně nepovídá, nepolemizuje, ale zcela normálně si povídá o práci svých hostů, občas přispěje typickým klaunským intermezem, osobitě, netrapně a nenásilně. Případá vám, že sedíte ve studiu s ním.

Jak je jednoduché vymyslet a uskutečnit pořad se zajímavými lidmi, když vám do toho nikdo nekecá. Tak proč to ksakru umí jen Přidal a Burian?

(Petra Mičkalová, Rock & Pop, 23. 3. 1992)

Domovní prohlídky (1992–1993)

Koncem roku 1992 se ostravská televize rozhodla změnit způsob natáčení a přestěhovat ho do Prahy do „terénu“. Ostravský štáb, vyzbrojený dvěma kamerami, začal jezdit do Prahy a místo Oskara Reifa se režie ujal divadelní a muzikálový režisér Petr Novotný. Začali jsme natáčet v prostředí blízkém lidem, se kterými jsem si povídal, většinou přímo v jejich bytech. Tedy paradoxně: hosté se stali hostiteli a ze mne se stal host.

Prvním z nich byl Miloš Rejchrt, o němž od té doby říkám, že je to „můj farář“, že jsem sice „ateista, ale mám svého faráře“... A žertem dodávám, že můj farář je taky spokojený, protože má svého ateistu. Že to tak asi bude, mi došlo, když se o mně zmínil ve své knize *O něco svobodnější*, kde mě přímo označil za „sekulárního humanistu“ a já si toho velmi vážím...

Miloše Rejchrtu jsem do té doby znal jen málo, pozapomněl jsem, že mě kdysi uhranul už jako protagonista skupiny Bera-
ni, když „zbourali“ Malostranskou besedu, ale pamatoval jsem
si ho z jeho herecké role ve slavném Jirešově filmu *Žert* a že mě
jednou pozval, abych zazpíval v jeho kazatelně v Dejvicích.
Často zřejmě vyváděl z míry konzervativní věřící či lidi s menší
dávku fantazie, třeba titulem své přednášky, kterou jsem na-
vštívil – *Chvála konzumní společnosti*, v níž mimo jiné „blahoře-
čil walkmanovi“. Překvapoval mě svým prostým výkladem své
víry, z níž byla cítit laskavost a poctivé hledání, při jedné spo-
lečné besedě například prohlásil, že „Ježíš klade otázky“. Tomu
jsem rozuměl a líbilo se mi to. Jindy mě uhranul citátem ze sva-
tého Thomase Morea: „Dej mi prosím humor, Pane, a milost,
abych chápal vtip.“

Setkávání s Milošem Rejchrtem pro mě bylo, a vždycky zno-
vu je, velmi radostné. Až na jedinou událost, která se odehrála,
když náš ostravský televizní štáb dorazil do Kobylis do páně fa-
rárova bytu. Pod oknem zaparkovaly šedé volhy, v domě se na-
jednou vyrojila spousta neznámých lidí, tahali sice televizní
kabely a mikrofony, ale tvářili se po ostravsku důstojně a stro-
ze. Po natáčení se mi můj hostitel, jeden z bývalých mluvčích
Charty 77, svěřil se svými stísněnými pocity:

„Připomínalo mi to domovní prohlídky, ty stejné volhy a ti
lidé trousící se po našem domě...“

Bylo mi z toho úzko, omlouval jsem se a od té doby se snažil,
aby se něco podobného už nikdy neopakovalo. Ale to je těžké,
filmaři jsou filmaři...

V tom roce jsme pak natáčeli i v bytě spisovatele Zdeňka Ma-
hlera, hudebního publicisty Petra Dorůžky, novináře Jaroslava
Šonky, písničkáře – a později ředitele soukromého rádia a po-
litického komentátora – Ivana Hoffmana, hudebníka Dana Fi-
kejze a neurologa Martina Bojara.

Česká manželka japonského obchodníka Darja Kawasumi pro nás uspořádala čajový obřad a ohlas na náš rozhovor byl nebývalý. Malý příklad:

V domě, kde jsme bydleli, jsme měli souseda taxikáře. Téměř jsme se neznali, jen na schodech jsme se zdravili a jednou mi půjčil pilku. Asi půl roku po vysílání Posezení s Darjou Kawasumi mne náhle pan taxikář na schodech oslovil: „Už se vás chci dlouho zeptat, prosím vás, jak to dopadlo s tou paní, která měla toho japonského manžela?“

Řekl jsem, co jsem věděl, a žasl nad tím, jak musela Darja pana souseda zaujmout, když v sobě tu otázku tak dlouho nosil. Tu příhodu bych nevyměnil za sebeskvostnější recenzi v tisku.

(Jan Burian: Zlaté časy televize)

Svým vyprávěním si ovšem Darja nepodmanila jen televizní diváky, ale i mě, a to do té míry, že jsem se rozhodl, že o jejím životě a snaze o zachování vlastní identity v cizím prostředí napíšu knihu. Skutečně jsme ji pak spolu za několik let dopsali. Byla plná dramatických scén ze života české ženy vdané za Japonce a končila sugestivní scénou, v níž její muž odlétá letadlem do Japonska, zanechává ji – zřejmě navždycky – samotnou s dětmi, jejich vztah pro samá nedorozumění končí, píše jí dopis a po jeho tváři stékají slzy...

Jenže život je překvapivý a Darjina vůle po společném štěstí a překonání všech možných překážek byla ohromující – s manželem se zase po sepsání příběhu sešli, a pokud vím, žijí spolu dodnes. Rukopis nakonec Darja odmítla vydat a já jsem se na ni nezlobil, i tak byly ty dlouhé hodiny vyprávění na magnetofon o životě žen v Japonsku a o ní samotné pro mě potěšením a výletem do neznámého světa. Dozvěděl jsem se spoustu užitečných věcí – kromě toho, jak se v Japonsku balí dětem do školy svačiny nebo jak se má chovat člověk, aby svému okolí nedával najevo svou morální převahu, například i to, jak jednat s vyděrači. Připadal jsem si, že jsem byl delší dobu na návštěvě v této východoasijské zemi a díval se na japonské turisty novým pohledem.

Setkání s Darjíným manželem, k němuž došlo až v době, kdy jsme měli knihu skoro hotovou, na mě zapůsobilo tak, že jsem se o něm zmínil v jednom pozdějším fejetonu:

Pan K. je japonský byznysmen. Na první pohled vypadá velmi ne-japonsky, spíš připomíná nějakého vládce světa ze sci-fi seriálu – má skoro dva metry, zdobí ho elegantní plnovous a odpovídající oblek. Řekl jsem to jeho české manželce a ona na to: „Uvnitř je mnohem japonštější.“

Během rozhovoru jsem se pak svého vládce světa neprozřetelně zeptal, co se mu nelíbí na Čechách.

„Jsou strašně nespolehliví,“ vypálil téměř bez přemýšlení. „Nespolehliví, nedůvěryhodní, líní, bez disciplíny. Nedá se s nimi prakticky normálně spolupracovat.“

Zatvářil jsem se, jako kdyby se mě to netýkalo, ale pak jsem se přece jen osmělil a hlesl jsem: „No a je podle vás na Čechách také něco, co se vám líbí?“

Ani teď nezaváhal: „Umějí se ohromně bavit. Jsou bezprostřední a veselí.“

V té chvíli jsem si vzpomněl, jak někteří spoluobčané líčili spolupráci s černými Afričany: „Nespolehliví, líní, ani vám nezvednou telefon – ale umějí se úžasně bavit...“

*(fejeton A panu K. to neřekneme!,
z knihy Přizrak v nákupním středisku)*

Jeden z pořadů *Posezení* byl také věnován Ritě Klímové, naší rodinné kamarádce a první československé velvyslankyni ve Spojených státech, která bohužel zakrátko po natáčení podlela leukemií. Přátelili jsme se už od poloviny osmdesátých let, kdy byla ještě v disentu, její otec Stanislav Budín byl jeden z čelních novinářů tzv. osmašedesátníků, do padesátých let přítel mého otce E. F. Buriana a v roce 1968 šéfredaktor časopisu Reportér. Ritiným prvním manželem byl jiný reformní komunistický politik – Zdeněk Mlynář. Ve Washingtonu obdržela za zásluhy o rozvoj česko-amerických vztahů ocenění Diplomat

roku. Léčila se v nemocnici v Baltimoru, tehdy při natáčení vypadal její zdravotní stav nadějně, a tak jsem jí v našem pořadu zahrál stejnojmennou písničku od Randyho Newmana.

*Ó, Baltimore,
je tak těžké žít, správně žít...*

V dalších letech nám Rita opravdu chyběla.

Třetí ženou, se kterou jsme s Petrem Novotným do našeho pořadu natáčeli, byla spisovatelka Tereza Boučková. Práce to byla velmi napínavá. Nešlo to zařídit jinak, než že televizní štáb musel vystihnout moment, kdy obě starší Boučkovici ratolesti dlely ve školce a dvouletý Vinček měl dobrou náladu a nedožadoval se něčeho, co bychom mu nemohli dopřát. Existovalo reálné nebezpečí, že dítě dostane hlad a změni náš původní záměr udělat rozhovor s maminkou na *Posezení s Vinčkem*. Tereza si ho ovšem vzala na klín, já jsem mu podával autíčka a on na oplátku napodoboval různé druhy motorů. Kolem nás kroužily kamery a paní spisovatelka v tom zmatku dokázala na moje dotazy obdivuhodně klidně odpovídat. Celý rozhovor jsme natočili v jednom téměř půlhodinovém záběru...

O pořadu *Posezení s Janem Burianem* vyšly nakonec tři knihy. Kromě té, kterou jsem sepsal a nazval ji *Zlaté časy televize*, i dvě publikace, které s velkou pečlivostí a důkladností přivedla na svět Jitka Kulhánková, šéfredaktorka karlovarského časopisu *Promenáda a kamarádka z cest*. V jejích dvou knihách, vydaných až v době, kdy pořad končil, jsou navíc čtyři velké rozhovory, v nichž jsem řekl snad všechno, co o pořadu a o televizní práci mohu říct. Na její otázku, v čem vidím smysl práce v televizi, jsem tehdy odpověděl: „Člověk může sdělit nebo ukázat něco důležitého poměrně velké spoustě lidí. Televize se v nejlepším případě může stát účinným nástrojem kulturní sebeobrany.“ Myslím si to i po letech. Ale doplnil bych, že asi mnohem větší

význam než pro diváky měl ten pořad pro mne samotného. Celkem přes sto třicet lidí jsem mohl dlouhé hodiny svobodně zpovídat, ptát se jich, poznávat je, přemýšlet o nich a nechat se jimi inspirovat.

Myšlenky těchto osobností jsem často přejímal za své, ne třeba uvědoměle, ale i bezděčně. Třeba tu od Ivana Vyskočila, že na začátku života má člověk spoustu energie a žádné zkušenosti a na konci je tomu právě naopak. Nebo tu od Lucie Vopálenské, že feministé by měli být především muži a ženy by se zase měly zabývat mužskou duší, či teorii přírodovědce Václava Cílka, že lidé jsou na světě proto, aby bakterie mohly mezi sebou rychleji komunikovat... Snad každý z mých hostů mi po sobě zanechal nějaký malý duchovní dárek a já jsem se cítil jako absolvent doučovacích kurzů životních zkušeností.

Sám jsem v roce 1992 poskytl různým novinám a časopisům asi dvacet rozhovorů, z nichž většina nebyla příliš zajímavá, podobně jako nebyly nijak ohromující ty deníky či týdeníky, které v té euforické době vycházely. Několik rozhovorů je však docela dobrým svědectvím o této době a o tom, jak člověk tehdy přemýšlel o televizi:

Josefu Chuchmovi v rozhovoru pro týdeník Mladý svět jsem tehdy řekl, že televizi nemám rád.

Proč ji nemáte rád?

Pro její masovost a manipulativní schopnost. Odvádí lidi od čtení. Zevšedňuje pohled na utrpení druhých. Bývá povrchní. Ale právě proto jsem ostravskou nabídku nemohl odmítnout: zůstal bych levným kritikem.

Dá se televize polidštit?

Když se na ni budu dívat undergroundovými očima, budu mít výhrady vždycky, protože ty studené mluvící hlavy, ti vymydlení paňáci mi vadí. Provokují mě, abych je nějak znectil. Jestliže se nad to trochu povznesu, začnu se snažit je zlidštit. Když televizi necháme blbou,

za čas se nám to vrátí mnohonásobnou nekulturností. Podle mě se televize v poslední době zlepšila. Jsem například odvázaněj z Přídavých diskusí. Věřím, že existuje hodně lidí, kteří jsou schopni televizi dělat dobře, a že se to za čas podaří. Zásadní dilema vidím v tom, že buď přijmeme model divoké televize, kterému se může říkat italský či americký, nebo přijmeme kulturní model televize kupříkladu britské. Jestli se mohu přimluvit, pak bych si přál, v rámci kulturní tradice, abychom přistoupili na chytrý, vzdělávací, lehce cenzurovaný model televizního vysílání.

Co si mám představit pod „lehce cenzurovaný“?

Nemusím dennodenně vídat ve zprávách zohavené mrtvoły. Ať jsou ukazovány záběry, na nichž jsou přikryté. A některé pořady se mohou posunout do nočních hodin, aby děti už opravdu spaly. Čili tato „cenzura“ by se samozřejmě měla odehrávat v oblasti kvalifikované dramaturgie. Jinak jsem liberál.

(rozhovor s Josefem Chuchmou, Mladý svět, 31. 7. 1992)

Lidé kdesi nahoře, kteří rozhodovali o bytí a nebytí televizních pořadů a také o vysílacích časech, tyto časy neustále měnili a my s naším Posezením jsme se stěhovali z divácky snesitelných večerních hodin až do pozdní noční doby. Někteří diváci se proti tomu ozvali:

Těšil jsem se, protože jsem předem věděl, že nebudu zklamán. Proto jsem vydržel ve středu 10. 3. do 22.55 hodin... A teď se ptám, komu byly tento skvělý dialog a vyprávění pana Mahlera určeny?! Mládeži, která v tuto dobu by měla spát, ženám a mužům po denní šichtě? (...) Nyní, kdy se tolik mluví o zlepšení školství, je vyprávění dr. Mahlera o osobnostech české kultury určeno spícím posluchačům.

(Oldřich Berný, Doksy, Týdeník Televize, 5. 4. 1993)

Burianův cyklus si prý nenašel svého adresáta a bude příštím (22.) dílem předčasně ukončen. Řekněte mi vy, kteří se k cyklu od počátku chováte tak macešsky (viz nepravdělné vysílací časy aj.), kolik tak

originálních pořadů prodávajících se prostořekým humorem k nepřijemným pravdám jste vyprodukovali? Nevím o jediném!

(Vladimír Just, Literární noviny, 7. 10. 1993)

Díky dramaturgyni Aleně Müllerové *Posezení s Janem Burianem* nakonec po prvních dvou letech neskončilo, ale přesunulo se do Prahy a po několikaměsíční přestávce pokračovalo dál a ještě dlouhá léta. S Ostravou jsem se rozloučil malou oslavou po posledním natáčení v břevnovském klubu Na Petynce, ale kdo jednou točil v Ostravě, prošel tím ohněm, tak těžko zapomene...

Rok před listopadem 1989 jsem dostal od přítele Vladimíra „kalhoty šťastného člověka“. Byly to černé kalhoty z hrubé látky s mnoha kapsami, které kamarád obdržel od jednoho amerického milionáře, jemuž nebyly. Ani Vladimírovi nepadly, mně ovšem ano. Nosil jsem je dlouho a často a v Ostravě před hotelem mi je nakonec někdo ukradl ze zamčeného auta – rozbil kvůli nim zadní okénko. Byly už hodně obnošené, milá Ostravo, ale doufám, že i jejich majiteli nakonec přinesly štěstí.

Z deníku provokujícího písničkáře

17/5/1992

„Život začíná ve čtyřiceti.“

To mi napsal synek Jirka z Malty k narozeninám.

No tak...

Slíbil jsem Janě Klusákové, že neodmítnu udělat do Televizních novin rozhovor o politice. Šli jsme natáčet do parku na Petřínách a tam zrovna šlélo jaro. Stromy kvetly až nemravně krásně a tráva lezla ze země hned, jak nás spatřila. U rozpadlé zdi stála lavička tak špinavá, že se dalo sednout si jen na opěradlo. Posadili jsme se na ně a já odpovídal na otázky, zda jsme my Češi dost kulturně silní a co si myslím o Němcích v Praze a co lustrace bývalých agentů StB a bývalých komunistů.

Pak jsem dostal anonymní dopis s adresou: pan Burián, skladatel, Praha, a v něm stálo, že by měl Havel viset a se mnou že si to taky vyřídí...

Ondřej Neff mě v Mladé frontě ztotožnil s básníkem Ivanem Divišem, který prý žádá procesy a doživotí pro bývalé mocné. Odepsal jsem mu, že to není pravda a ať se mi omluví, a on se mi omluvil a zopakoval při tom ještě jednou v podstatě to samé. Pak mi zavolala Jana Klusáková, že do časopisu Čs. televize přišly „desítky“ dopisů, jak to, že jsme seděli na té lavičce?? To diváky prý rozčílilo nejvíc. To, že jsem v tom rozhovoru provokativně prohlásil, že by mi ani nevadilo, kdyby český národ zanikl, v případě, že by jako kulturní národ v Evropě neobstál, nikoho nezarazilo. Kvůli rozhořčení, že sedíme s nohama na lavičce, to nikdo ani nezaregistroval...

Anebo už národ zanikl a nikdo z nás si toho nevšiml.

Rok 1992 byl asi určitým zlomem, neboť jsem zjistil, že dělat rozhovory o politice pro mě nemá žádný význam. Přispěla k tomu i série koncertních vystoupení před volbami. Nechal jsem se zlákat myšlenkou, že když podpořím svými písničkami předvolební kampaň Občanské demokratické aliance (ODA), menší ze dvou pravicových stran, která mi tehdy připadala lidštvější a méně nepřehlédlná než dravá Klausova ODS, vyjádřím tím svůj občanský angažovaný postoj... Od té doby jsem přesvědčen, že není-li společnost ve stavu akutního ohrožení, nemá umělec ve volebním boji co dělat.

Z deníku angažovaného písničkáře

17/5/1992

V posledních dnech jsem hrál několikrát na náměstích – na Václaváku, v Brně na náměstí Svobody, v Ostravě na Masarykově náměstí, v Plzni i v Hradci. V rámci předvolebního boje pro Občanskou demokratickou alianci (ODA). Dokonce jsem byl s jejím místopředsedou panem Kalvodou ve Strakonících a ve Vimperku. Ve Vimperku bylo

shromáždění ve velkém sále, za pultem seděl on a já s nástrojem a občas, když mu došla řeč, jsem něco řekl a zazpíval, aby si lidi odpočinuli od politiky. Pak se lidé mohli na něco ptát. Kdosi z přítomných vstal a pronesl slovo Mercedes. To si dobře pamatuju, protože v tom okamžiku pode mnou praskla židle a já jsem zmizel za stolem, jako bych se do země propadl. Co máte dělat v takové situaci na předvolební schůzi – vstal jsem, uklonil se a teprve teď se lidi začali smát. A Kalvoda určitě sbíral další hlasy... Když jsme se pak s Jiřím Dědečkem zmínili před Kalvodou, že v předvolební kampani hrajeme jediné pro ODA, nikoli pro ODS, KAN nebo OF, velmi se podivil. Ten jeho údiv mě značně rozladil – copak si opravdu o našem cechu písničkářů politik musí myslet, že jsme prodejní a jdeme s kýmkoliv? Tohle jsou moje poslední volby, v dalších už pro nikoho nehraju!

Nejprodávanější deska (1992)

Nepamatuji si již přesně, co jste ve svém Posezení pronesl na adresu kapely Před vaším letopočtem, faktem však je, že jsme v té době navštívili její koncert a byli nadšeni. Pokud skutečně disponujete nahrávkami pánů Jančeho, Jeřábka a spol., udělejte prosím cokoliv, abychom si i my mohli udělat radost jejich poslechem. Budeme Vám vděční a samozřejmě nezůstaneme dlužní. Máme vás rádi, což ostatně dokumentuje fakt, že Vaše písně a vzpomínka na Vás zapadají do vánoční atmosféry harmonické mladé rodiny...

(z dopisu manželů Rauferových, 24. 12. 1996 ve 23.30)

Vlastislav Matoušek, František Janče a Jan Jeřábek založili skupinu Před vaším letopočtem, nahráli album a dali mu ironický název *Nejprodávanější deska*.

Natočili ji – jak jinak – podomácku a opatřili nádhernými texty s názvy jako *Asfaltová řeka*, *V zelenomodrém akváriu*, *Přírodní stres* a podobně. Pak jsme společně zašli do tehdy se rozpadávající postsocialistické firmy Panton, kde jsem měl známé. Svými třemi přáteli jsem byl proto jmenován producentem

a zmocněn vyjednávat se zástupci vydavatelství o co nejlepších podmínkách pro umělce. Podařilo se. *Nejprodávanější desku* vydali – prozatím zkusmo – na kazetě, avšak tím moje úloha producenta a vlastně i veškerá práce vydavatelství skončila. Po čase jsem totiž dostal z Pantonu dopis, v němž stálo, že *Nejprodávanější deska* na CD nevyjde, neboť si ji ani na kazetě nikdo nekoupil.

To se tedy stalo před dvaceti lety. *Nejprodávanější deska* se sice neprodává dodnes, ale ta originální, nádherná a svobodná muzika zní pořád stejně zajímavě. Zkuste si ji někde koupit – není k sehnání...

Carmen – královna dobré nálady (1992)

Ve zmíněném rozhovoru pro *Mladý svět* jsem se vyjádřil i k soudnímu procesu, který se v roce 1992 konal a v němž uspěli právníci firmy Carmen – královna dobré nálady, jejímž majitelem byl skladatel Jiří Zmožek. Kritici časopisu *Melodie* tehdy ve výroční anketě označili jeho vydavatelství za „šmíru roku“ a verdikt soudu zněl jasně. Časopis se musel vydavatelství omluvit.

„To je velmi precedentní záležitost,“ řekl jsem Josefu Chuchmovi. „Umělecká kritika byla před soudem za svůj názor. To nebylo alespoň v muzice ani v sedmdesátých letech. Nebo vlastně bylo – proces s Ivanem Jirousem.“

Za pár dnů mi přišel z redakce dopis s žádostí o vyjádření, neboť „gigant se ozval“.

„Předmětem soudního sporu bylo ve skutečnosti právo na ochranu osobnosti,“ napsal zástupce pana Zmožka. „Žalována nebyla odborná kritika, ale zneužití ankety, v níž se nejmenované osoby bez přesně stanovených pravidel vyjadřovaly k populární hudbě a v několika případech udělily ‚anticenu‘ roku firmě Carmen, nebo některým jejím nahrávkám, nebo osobně panu Zmožkovi. Výsledky ankety byly pak redakcí zmanipulovány. (...) Kritika musí splňovat určité náležitosti, musí být

zejména konkrétní a věcná. Protože toto Melodie nedodržela, musí se Jiřímu Zmožkovi omluvit, neboť označením ‚šmíra roku‘ neoprávněně zasáhla do jeho práva na ochranu občanské cti.“

Vyjádřil jsem se k vyjádření: „Cítím se ohrožen. Kdybych ne-
dejbože napsal recenzi na cosi, měl bych sice podle páně Zmož-
kova soudu právo na vyslovení názoru, a tedy i na kritiku, nic-
méně moje kritika (podle pana Zmožka) ‚musí být zejména
konkrétní a věcná‘. V tom je, vážený, onen precedens, protože
ona totiž taková být nemusí. Nejenže nemusí, ale v drtivé větši-
ně případů spáchaných recenzí ani není, neboť to nejde. Nejde
totiž o výrobu chemických zbraní, ale o uměleckou kritiku.

Já taky nejsem konkrétně naštvanej, když slyším páně Zmož-
kovu kazetu *Na moravské svatbě*, jenom mám takový nevěcný
pocit, že se mi z ní dělá špatně. Cítím se ohrožen nevkusem
a šmírou kolem sebe. Marně žádám o ochranu své osobnosti
pokaždé, když spatřím na dálnici nápis Carmen – Dobrá nála-
da na cestách! Kterej soud mi pomůže? Ten Boží? Pan Zmožek
vycházel z nesprávného pojetí práva a využil celé aféry k další
reklamě. I my mu ji teď s Mladým světem děláme. Jsme šmírác-
ci...“

Burianova kulturní ozdravovna (1992–2002)

*B.K.O. Pod touhle zkratkou se skrývá soukromá (do slova a do
písmene) společnost písničkáře a spisovatele Jana Buriana Buria-
nova kulturní ozdravovna. Vznikla před půldruhým rokem jako
autorova sebeobrana před nastupující komercializací umění. S vý-
křikem: Ať žije nepovinná kultura a smrt komerci! obrací se Burian
na své kamarády, příznivce a docela neznámé lidi a získává je do své
ozdravovny. Sám sobě sponzorem udržuje se svými pacienty písemný
styk, posílá pozvánky na kulturní pořady, různá oznámení a nabíd-
ky a také vyzývá k mnohým kulturně sebeobraným aktivitám. Vy-
psal například anketu o nejlepší sebeobraný slogan, heslo nebo vý-
křik a sám si je také rád vymýšlí: Cindy a Barbie mají vši!, Navštivte*

své přátele, dřív než vám vymřou!, Kdo nechte bibli, ví kulový! A nebo Vypněte svou televizi dřív, než ona vypne vás! A tak pod heslem Lepší je být šťastný než bohatý, když už to nejde obojí! a jemu podobnými bonmoty se Burian pokouší na koleně vytvořit společenství lidí, kteří mají ještě pořád rádi umění a dobrou zábavu. (...) Pacientem B.K.O. se může stát každý, stačí napsat na adresu BKO Lázeňská 6, 118 00 Praha 1. Z členství nevyplývají žádné povinnosti kromě projevení zájmu.

(jh: BKO, Tvar, 13. 8. 1992)

Almanach Burianovy kulturní ozdravovny (1992)

Vychází almanach!

Už rok a půl si hraju. Sbíráám adresy, rozesílám dopisy a čekám na odpovědi. Občas se adresátů ptám: Jak se máte? Nebo: Máte pocit, že je kultura ve Vašem okolí ohrožena? A podobně. Dopisy se na stole hromadily a bylo třeba je utřídit a nějak zpracovat. Vybral jsem z nich to, co se mi zdálo nejzajímavější.

Několika desítkám osobností jsem položil tři otázky: 1. Co si představujete pod pojmem kulturní sebeobrana? 2. Jak se může občan bránit proti nekulturnosti, cítí-li se v tomto směru ohrožen? 3. Jak se bráníte Vy?

Ivan Klíma v odpovědi napsal: „Důležité je neztratit orientaci, nepodléhnout reklamě ani přiblblé módě.“ Ludvík Vaculík: „Dále mě myslím přirozeně chrání rostoucí netečnost až tupost: skoro všechno se mi zdá blbost a zbytečnost, takže tu funguje výběr spíše pozitivní – obrátím sluch a oči k tomu, co mě zaujme příznivě či přijemně.“ Petr Váša a Dušan Pálka své názory nakreslili. Oldřich Janota a Michal Jůza poslali básně. Vladimír Just mě rozesmál: „Říká se dialekticky, že nejlepší obrana je útok – čímž se mnohé agrese ušlechtilé zdůvodní. Daleko hůř by se však mohlo alibistům a pokrytcům říkat, že nejlepší sebeobrana je sebeútok: to by do důsledků znamenalo, že nejlíp se ubráníte, když se raději předem preventivně zabijete.“

Napsal i Přemysl Rut, A. J. Liehm, Milan Markovič a řada dalších. Všechno dohromady to dotváří První almanach Burianovy

kulturní ozdravovny. V Almanachu najdete vyhlášení výsledků „soutěže“ o nejlepší kulturní a sebeobranný slogan. Porota složená výhradně ze mě udělila například jednu z cen Jiřímu Holečkovi ze Zlína za následující zvolání: „Barbie alkoholička – s popelavou pleťí, univerzálním otvírákem a krabičkou startek pro Tebe!“

Už rok a půl si hraju. To je moje kulturní sebeobrana.

(Jan Burian: *Vychází almanach! Labyrint*, prosinec 1992)

Almanach vyšel péčí Knižního podnikatelského klubu, grafiku měli na starosti Luděk Kubík a Ivan Prokop a na vydání přispěl částkou tisíc korun i Pavel Primus, který se stal vydavatelem druhého almanachu hned napřesrok. Ústředním tématem almanachu číslo dvě byla otázka: Jak se měníte? Na ni odpovídali jak „pacienti“ BKO z celé republiky, tak znovu i oslovené osobnosti ve zvláštní anketě (Ivan Vyskočil, Přemysl Rut, Helena Třeštíková, Jan Špáta, Ludvík Vaculík, Petr Váša a mnoho dalších). Kromě „veršů z ozdravovny“ se také objevila půvabná drobná povídka *Duch*, jejímž autorem byl žák sedmé třídy základní školy Pod Marjánkou Vít Klusák.

Slogany, které tentokrát zdobily každou ze sedmdesáti stránek knížky, pocházely vesměs z mých článků pro časopis *Labyrint*, pro věstník *Jonáš-klubu* a z rozhlasového Kulturního týdeníku, kde mi Eliška Klepalová zřídila dvakrát měsíčně pravidelnou rubriku. Slogany většinou reflektovaly různé reklamy, komolily je a dělaly si z nich šoufky, ale některé byly snad nadčasovější a bude jim rozuměno i po letech. Například:

Peníze jsou dobrý sluha, ale špatný ředitel rozhlasu.

Knihy nekoušou, laciné svetry ano!

Zlaté stránky vědí všechno, ale Emanuel Frynta věděl víc!

Předplaťte si svůj časopis dřív, než zkrachuje!

Ať žije Národní muzeum – Disneyland vzdělanců!

Veřejná knihovna, královna mezi veřejnými domy!

Jiří Dědeček – příbuzný každého z nás!

Se starými knihami k novým zítřkům!

Je to krásný svět, ve kterém jde blbost vypnout!

Peníze jsou skvělá věc, ale proflákané odpoledne také není k zahození!

„Osvěta – to je svíčkama proti tmě,“ zněl okřídlený výrok jistého pedagoga fakulty osvěty a novinářství sedmdesátých let. Dnes podobný obrozeneco-socialistický entuziasmus působí dost zvetšele, a navíc i o něm platí to, co do Burianovy ankety napsal Přemysl Rut: *„Osvětáři bývají dřív či později rozpoznáni jako omezení, beznadějně uvěznění ve svém papouškování repertoáru, zatímco silné prameny kultury vyrážejí nečekaně z území, na němž žije ono opovrhované ‚okolí‘.“*

(Jan Lukeš: *Kultura jako stůl a zahrada*, Lidové noviny, 18. 2. 1993)

Snad opravdu nastala doba pro zakládání malých spolků. Sám člověk nic nezmuže a na velké spolky to není. Menší společenství si přece jen mohou konstituovat vlastní svět, uhájit pro něj jistou hrací plochu a zároveň nezmršit myšlenku deformací v mase. Na tváři lehký smích vede samozvaný primář Jan Burian urputný, napohled dosti nerovný boj.

(Pavel Klusák: *Firma jako výraz obavy*, Rock & Pop, 4. 5. 1992)

Dánsko a já (1982)

Kdyby nebylo protivného celníka na železniční trati z Berlína do Prahy, asi by se můj život odehrával jinak. Když jsme se na začátku osmdesátých let vraceli s mou první ženou z výletu do hlavního města Německé demokratické republiky, přikázal mi, abych vzal kufr do vedlejšího kupé, které bylo prázdné. Prohrabal ho a prohlásil, že těch pár věcí, které jsme si nakoupili, budu muset „vrátit zpátky do obchodu“ ... Tak jsem mu řekl, že je radši vyhodím z okna, a vypadal jsem asi dost odhodlaně, protože nakonec mávnul rukou a bez vysvětlení odešel. A tehdy se mi do života přimotalo Dánsko.

V našem kupé se do té doby mlčelo, ale když jsem se tam vítězoslavně vrátil, protrhly se hráze ostychu a během řeči jsme se nečekaně

spřátelili. S Dášou, která se provdala za svého dánského spolužáka Erika a odstěhovala se za ním do Kodaně, jsem si pak několik let psal. Vždycky jsem si sliboval, že jestli někdy budu mít možnost podívat se na Západ, musím za nimi do Dánska.

Když se otevřely hranice, vydali jsme se s přítelem Bohdanem na cestu. Napřed jsme samozřejmě jeli do Kodaně za Dášou, ale pak jsme se vydali na cestu po Dánsku. Po několikadenním „strádání“ v drahých restauracích jsme se konečně pořádně nacpali v jedné jídelně v Odense a dovalili se do jakési ubytovny. Protože jsme už neměli sílu se hýbat, natožpak něco dělat, sáhl jsem po knížce dánského básníka Bennyho Andersena, kterou jsem si náhodou přibalil na cestu. Otevřel jsem ji na stránce s básní Dieta: *Jídlo není dobré pro žaludek – život je nezdravý...*

Po návratu jsem napsal knížku Cokoli o Dánsku a pak v pražské Viole uspořádal Dánský večírek. Přišel na něj i tehdejší pan velvyslanec, přečetl svou recenzi na moji knihu a prohlásil, že Dánové jsou Češi Severu. Já jsem na oplátku zhudebnil na jeho počest zmíněnou Andersenovu báseň Dieta a to byl počátek práce, na jejímž konci jsou dvě písňová alba s texty Bennyho Andersena v překladu Františka Fröhlicha.

(fejeton *Dánsko a já*, Týdeník Rozhlas, 2013)

První setkání se Skandinávií. Lidé, co se na sebe na ulicích usmívají. Úlek, co se stalo, když se usmívají, neboť z domova víme, že se lidé kolem většinou usmívají, jen když se něco stane. Rozepnuté kalhoty? Ne, všechno je v pořádku, usmívají se jenom tak. Jsou to pokrytci, říkají někteří lidé u nás, když jim to pak nadšeně vyprávím. Ano, přitakám, ale ti dánští pokrytci jsou mi milejší, protože se usmívají. Ti naši pokrytci se na vás ani neusmějou...

Setkání s některými českými emigranty, řekněme z undergroundu. Dánové je přijali jako politické uprchlíky, dali jim peníze, sociální zabezpečení, důstojnost a možnosti. Oni ale nadávají a jsou nespokojeni, o to je to teď horší, když už u nás není diktatura.

Pozvolně jsem se seznamoval s tou novou civilizací, tak příjemnou a tak vyspělou. Samozřejmě že má také chyby a není ideální, ale na úplně jiné úrovni. To všechno mě naplňovalo velkou radostí, že to vůbec existuje. Ano, já v takové zemi nikdy nebudu žít, protože vývoj je pomalý a zátěž minulosti obrovská, ale někde to je a to mě velmi těší.

S přítelem Bohdanem jsme si krátké dánské prázdniny opravdu užívali, v Kodani jsme bydleli u Dáši a u Erika, jinde většinou u známých známých, sem tam v ubytovnách. Nakonec jsme se vydali až na západní stranu Jutského poloostrova do vesničky Vedersøe, kde se natáčel slavný film režiséra Dreyera *Slovo*. Vrátili jsme se 21. srpna a já jsem se hned pustil do psaní drobné knížky *Cokoli o Dánsku*. Poprvé s trochu větší přípravou, soustředil jsem se na dánsko-české motivy, seznámil se s překladatelem Františkem Fröhlichem, nechal si od něj radit a s úctou naslouchal. Objevil jsem sochy Kaie Nielsena a básně Bennyho Andersena. Zamilován do všeho dánského s radostí jsem četl i bonmot Andreje Stankoviče: „Je něco finského ve státě dánském...“

My hledáme úplně nejvyšší štít v Dánsku, horu Yding Skovhøj (173 m), abychom ji pokořili. Přijíždíme autem na parkoviště a rozbíjíme cílový tábor. Připravujeme se k útoku na vrchol. Bohdanson si kolem čela omotává noční košili své ženy (kterou má shodou okolností neustále u sebe!) a já vyhrabávám z kufru auta vlečné lano. Bereme si brýle a asi tak čtyři pracovníci televize, kteří tu něco natáčejí na odpočívadle, poplašeně vzhlížejí od práce směrem k nám.

„Jsmo horolezci z Prahy,“ volám na ně anglicky a pak s Bohdansonem mizíme ve křoví. Asi po padesáti metrech ostré chůze lesem nacházíme místo, které by tak asi mohlo být úplně nejvyšším bodem Dánska. Vítězně se na něm fotíme a na památku tam zanecháváme desetník vyrobený v kremnické mincovně. Je čas sestupu. Ten bývá prý mnohdy ještě nebezpečnější než výstup. Ještěže jsme k sobě připoutáni lanem. Povzbuzujeme se výkřiky: „Dobírám.“ „V pořádku.“ „Dobry!“ a podobně. Když scházíme hrdě do tábora, Dánové tleskají.

Zdravíme je vztyčenými palci. Dokázali jsme to. Neudělali jsme své vlastní hanbu!

(Jan Burian: *Cokoli o Dánsku*)

A co mě nejvíc potěšilo? Ti dánští filmaři nám ke zdolání vrcholu pogratalovali a smáli se s námi tomu, že Dánsko nemá zrovna nejvyšší horu! Kolik takových národů v Evropě žije, jejichž příslušníci mají takový smysl pro humor a sebeironii? Pro ironii a sebehumor? Dánsko jsem si pozvolna přivlastnil jako tu nejpříbuznější zemi.

*Jako Dán by se člověk občas měl
utrhnout od poklidných rovin a rozjet se do hor
trénovat rozhled a závrať.
Pro hory jsou typické štíty
ale též příkré stráně
po nichž je možno k nim dospět.
Je poučné a zdravé zjistit
že život může být
tak dravý a tak nepravděpodobný
ba téměř přepjatý.
Člověk se naučí všechno líp uvážit
když pak čte o cizích zemích.
A taky spíš ocení svou vlastní zemi
když se vrátí a vidí
jak je to vlastně praktické
že pole pěkně leží.*

(Benny Andersen: *Mnohem nižší pole*,
přeložil František Fröhlich)

V pražské poetické vinárně Viola se 22. března 1993 konal *Dánský večírek* na oslavu vydání *Cokoli o Dánsku*. Tehdejší velvyslanec Dánského království v Praze pan Per Poulsen-Hansen při této příležitosti přednesl v češtině následující slavnostní proslov:

Dobry večer, vážené dámy a vážení pánové, pokusím se k vám hovořit česky, má rodná řeč dánština je kritizovaná za to, že není řečí, ale krční nemocí. Pravidlem dánštiny je, že slova se nevyslovují tak, jak se píší, proto není docela snadné hovořit česky, kde je tomu právě naopak.

My Dánové jsme velmi skromní, jsme tak skromní, že někteří z nás se domnívají, že jsme nejskromnější na světě. Ale pokud bychom přijali tento světový rekord, tak by to současně znamenalo, že tak skromní zase nejsme. Naše skromnost nám někdy nabízí být středně skromnými a v tom jsme skutečně dobří. Na tomto základě je pro mne velkou radostí zúčastnit se dnešního večera, být při oslavách vydání nové české knihy od Jana Buriana Cokoli o Dánsku.

Knihu jsem si přečetl v takovém rozsahu, jak mi dovolují mé skromné znalosti češtiny, a proto si dovolím, i když mne k tomu nikdy nevyzval, přijít nyní s recenzí tohoto díla.

Moje znalosti novější české literatury o Dánsku jsou skromné, viděl jsem několik výborných cestovních příruček a samozřejmě znám klasickou Cestu na sever od Karla Čapka. Důvodem k tomu, že se zde zmiňuji o Čapkovi, je to, že v knize Jana Buriana nacházím cosi z tónů Cesty na sever. Čapkova kniha se však ve zcela nerozumném rozsahu zaobírá ostatními skandinávskými zeměmi víc než Dánskem. Vychutnávám proto exkluzivitu knihy Jana Buriana.

„Dánové jsou Češi Severu“ – tak zněl nedávno titulěk jednoho z pražských deníků. Po přečtení knihy pana Buriana bych titulku dal téměř za pravdu. Jako velvyslanec Dánského království bych však dal přednost obrácené formulaci a řekl, že „Češi jsou Dánové střední Evropy“. Máme skutečně mnoho společných rysů a nejvíce snad, co se týče humoru, který je podstatnou hybnou silou veškerých člověčích aktivit. A humoru je v této knize spousta.

Knihu oplývá bohatstvím faktů o Dánsku, v Dánovi žijícím v zahraničí vzbuzuje touhu po domově, a to už je co říct! Na jednom místě v knize se uvádí, že to, co Češi o Dánsku znají, je výraz „pije jako Dán“. Není to příliš lichotivé, i když v obsahu je cítit i jistý obdiv. My v Dánsku zase říkáme „opilý jako Švéd“.